

- Summo gurgite fluminis,
 Cùm collo scopulum traham. 75
 Jam plenus titulus tui est,
 Et vis prodita nominis,
 Quam gentilis habet stupor.
 Absolvas, precor, optime,
 Hujus nunc animae moras: 80
 Quid possis, probat amnicus
 Qui vectat silicem liquor.
 Hoc jam, quod superest, cedo,
 Quo nihil est pretiosius,
 Pro te, Christe Deus, mori." 85
 Orantem simul halitus
 Et vox deserit et calor;
 Scandit spiritus ardua;
 Fit pondus grave saxum:
 Corpus suscipiunt aquae. 90
-
- modo suspendor, etc.*
 76. *Titulus, gloriae.*
 83. *Ce lo pro da (mih).*

XXVI

HYMNUS IN PASSIONEM SANCTI
 CASSIANI FOROCORNELIENSIS.

(Prudent. Peristeph., h. IX.)

Actae authenticæ martyrii S. Cassiani, quibus Prudentius usus est, jam non existunt. Cassianus stenographiam profitebatur ab ipsisque ejus discipulis martyrium subiit, nescitur vero quo tempore et qua persecutione. Poëma hexametris cum trimetris jambicis si-ve senariis est exaratum.

Sylla forum statuit Cornelius: hoc Itali urbem
 Vocant ab ipso conditoris nomine.
 Hic mihi, cùm peterem te, rerum maxima Roma,
 Spes est oborta, prosperum Christum fore.
 Stratus humi, tumulo adolvebar, quem sacer
 ornat 5

Martyr dicato Cassianus corpore.
Dum lacrimans mecum reputo mea vulnera, et
omnes

Vitae labores, ac dolorum acumina,
Erexi ad coelum faciem; stetit obvia contra

Fucis colorum picta imago martyris, 10

Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,

Ruptam minutis praeferebat punctis cutem.

Innumeri circum pueri (miserabile visu)

Confossa parvis membra figebant stylis,

Unde pugillares soliti percurrere ceras, 15

Scholares murmur adnotantes scripserant.

Ædituus consultus ait: "Quod prospicis, hospes,

Non est inanis aut anilis fabula.

Historiam pictura refert; quae, tradita libris,

Veram vetusti temporis monstrat fidem. 20

Praefuerat studiis puerilibus, et grege multo

Septus magister litterarum sederat,

15. Unde pro quibus.

16. Chamillardus interpretatur: *Scholares
pensum annotarant, scripserant.*

22. *Sessio* plerumque auctoritatem indicat
Arevalo.

Verba notis brevibus comprehendere cuncta pe-
ritus,

Raptimque punctis dicta praepetibus sequi.

Aspera nonnunquam praecepta et tristia visa 25

Impube vulgus moverant ira et metu.

Doctor amarus enim discenti semper ephobo,

Nec dulcis ulli disciplina infantiae est.

Ecce fidem quatiens tempestas saeva premebat

Plebem dicatam Christianae gloriae. 30

Extrahitur coetu e medio moderator alumni

Gregis, quod aris supplicare spreverat.

Poenarum artificii quaerenti, quod genus artis

Vir nosset, alto tam revellis spiritu;

Respondent: "Agmen tenerum ac puerile gu-
bernat, 35

Fictis notare verba signis imbuens."—

"Ducite, conelamat, captivum: ducite, et ultro

23. Notae tachygraphicae seu stenogra-
phicae.

24. Punctis peracta singulis ut una vox ab-
solvitur. Ausonius (Épigr. CXLVI, 5.)

31. Adjectivum pro *alumnorum*.

Donetur ipsis verberator parvulis.
 Ut libet, illudant, lacerent impune, manusque
 Tingant magistri feriatas sanguine. 40
 Ludum discipulis volupe est ut praebeat ipse
 Doctor severus, quos nimis coërcuit.
 Vincitur post terga manus, spoliatus amictu,
 Adest acutis agmen armatum stilis.
 Quantum quisque odii tacita conceperat ira, 45
 Effundit ardens felle tandem libero.
 Conjiciunt alii fragiles inque ora tabellas
 Fragunt: relisa fronte lignum dissilit.
 Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
 Rubetque ab ictu curta et humens pagina. 50
 Inde alii stimulos et acumine ferrea vibrant,
 Qua parte aratis cera sulcis scribitur,
 Et qua secti apices abolentur, at aequoris hirti

50. *Curta, id est, truncata, mutilata.*

51 et sequent. In stilo stimulus et acumen est pars acuta ferri, aut aeris qua scribebant. Altera erat stili pars plana, qua scripta debebantur, Arevalo.

52. Ausonius tabulam aequor dixit loc. cit.

Rursus nitescens innovatur area.
 Hinc foditur Christi confessor, et inde secatur: 55
 Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.
 Omnia membra manus pariter fixere ducentae,
 Totidemque guttae vulnerum stillant simul.
 Major tortor erat, qui summa pupugerat, infans,
 Quam qui profunda perforarat viscera: 60
 Ille levis, quoniam percussor, morte negata,
 Saevire solis scit dolorum spiculis:
 Hic quanto interius vitalia condita pulsata,
 Plus dat medelae, dum necem prope applicat.
 Este, precor, fortes, et vincite viribus annos: 65
 Quod desit aevo, suppleat crudelitas.
 Sed male conatus tener infirmusque laborat:

Et mota parce dextera—Volat per aequor cereum.

55. «Foditur stili parte acuminata; secatur parte lata.» *Cellar.*

59. *Summa, superficies corporis.*

63. *Pro abscondita.*

Tormenta crescunt, dum fatiscit carnifex.
 "Quid gemis? exclamat quidam; tute ipse ma-
 gister
 Istud dedisti ferrum, et armasti manus. 70
 Reddimus ecce tibi tam millia multa notarum,
 Quam stando, flendo, te docente, excepiimus.
 Non potes irasei, quod scribimus: ipse jubebas,
 Nunquam quietum dextera ut ferret stilum.
 Non petimus toties te praeceptore negatas, 75
 Avare doctor, jam scholarum ferias:
 Pangere puncta libet, sulcisque intexere sulcos,
 Flexas catenis impedire virgulas.
 Emendes licet inspectos longo ordine versus,
 Mendosa forte si quid erravit manus. 80
 Exerce imperium: jus est tibi plectere culpam,
 Si quis tuorum te notavit segnius."
 Talia ludebant pueri per membra magistri:
 Nec longa fossum poena solvebat virum.
 Tandem luctantis miseratus ab aethere Chris-
 tus, 85
 Jubet resolvi pectoris ligamina;

77. *Pangere pro impingere, infigere.*

Difficilesque moras animae ac rectinacula vitae
 Relaxat, arctas et latebras expedit.
 Sanguis, ab interno venarum fonte patentes
 Vias secutus, deserit praecordia, 90
 Totque foraminibus penetrati corporis exit
 Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
 Haec sunt quae liquidis expressa coloribus, hos-
 pes,
 Miraris: ista est Cassiani gloria.
 Suggere, si quod habes justum vel amabile vo-
 tum, 95
 Tibi, si qua spes est, si quid intus aestuas.
 Audit, crede, preces martyr prosperrimus om-
 nes,
 Ratasque reddit quas videt probabiles."
 Pareo, complector tumulum, lacrimas quoque
 fundo:
 Altar tepescit ore, saxum pectore. 100
 Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris:
 Tunc, quod petebam, quod timebam, mur-
 muro,
 Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
 Et spem futuri forte nutantem boni.

Audior, Urbem adeo, dextris successibus u-
tor: 105

Domum revertor, Cassianum praedico.

XXVII

PASSIO SANCTI LAURENTII.

(Prudent. Peristeph., h. II.)

S. Laurentius martyrrium subiit Valeriano
imperante ann. 258, die 10 August.—Metrum
est idem quod hymni XVII.

Antiqua fanorum parens,
Jam Roma Christo dedita,
Laurentio victrix duce
Ritum triumphas barbarum.
Reges superbos viceras, 5
Populosque frenis presseras:

Nunc monstruosis idolis
Imponis imperi jugum.
Haec sola deerat gloria
Urbis togatae insignibus, 10
Feritate capta gentium,
Domaret ut spurcum Jovem,
Non turbulentis viribus
Cossi, Camilli aut Caesaris,
Sed martyris Laurentii 15
Non incruento proelio.
Armata pugnavit fides,
Proprii cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,
Ac semet impendit sibi, 20
Fore hoc sacerdos dixerat
Jam Xystus affixus cruci,

---

22. Affluxus cruci. "Gesta (id est Acta
martyrum, ait quidam antiquus scriptor) "non
"habent Xystum crucifixum, sed gladio jugula-
"tum. Quia crucem suam bajulat quisquis pro
"Christo animam ponit. quamlibet Xysti pas-
"sionem vocamus crucifixionem. Jam in hoc